

SZAKPOLITIKAI DOKUMENTUM

A ROMÁK TÁRSADALMI BEFOGADÁSA

A világszerte élő 15-30 millió roma¹ közül becslések szerint 10-12 millió Európában, ezen belül is hozzávetőleg hat millió az EU-n belül él, ami azt jelenti, hogy a romák alkotják a kontinens legnagyobb etnikai kisebbségét. Az elmúlt tíz évben, és különösen az EU 2004-es és 2007-es bővítése óta sok roma költözött és költözik a jobb élet reményében Közép- és Kelet-Európából nyugat- és észak-európai országokba. Ennek ellenére a roma közösségeknek továbbra is rendkívül magas fokú diszkriminációt, társadalmi kirekesztettséget és szegénységet kell elszenvedniük Európa-szerte².

Az Eurodiaconia elismeri a romák emberi és szociális jogait védő uniós jogszabályok, úgy mint az Európai Unió Alapjogi Chartáját jogilag kötelező érvényűvé tévő Lisszaboni Szerződés³ jelentőségét is. A romák társadalmi befogadását illetően azonban álláspontunk nem csupán az alapvető emberi jogi megközelítésre támaszkodik. Az Eurodiaconia teljes munkája azon a meggyőződésen alapul, hogy Isten minden embert saját képére, egyenlő értékűnek és méltóságúnak teremtett. Hisszük, hogy Isten minden embernek lehetőséget és életet kínál, társadalmi helyzetre, állapotra, fajra, nemre vagy életkorra való tekintet nélkül. Az Eurodiaconia számos tagja kifejezetten a roma közösséget segítő projektek keretében nyújt szolgáltatásokat és dolgozik, és bár nem tudunk a roma diszkrimináció valamennyi területén javítani, igenis *tudunk* hangot adni tagjaink – mint jelentős szociális és egészségügyi szolgáltatók – aggodalmainak. Az Eurodiaconia számára a szociális Európa középpontjában a **mindenki számára elérhető, minőségi szociális szolgáltatások és egészségügyi ellátás** áll, ami a romák közösségeinkbe történő befogadásának a kulcsa is. Ebben a tanulmányban a romák társadalmi befogadásának legfontosabb akadályait vázoljuk fel, kifejezetten a szociális és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés szempontjából, valamint ajánlásokat teszünk az EU-nak és a tagállamoknak ezen akadályok felszámolása érdekében.

A társadalmi befogadás akadályait nem lehet elkülönítve kezelni; a romák befogadására vonatkozó valamennyi politika és stratégia terén egy olyan **integrált megközelítést** kell alkalmazni, amely az érintett közösségek igényeit holisztikusan, ezek részvételével biztosítja. Ha az emberek szükségleteit nem holisztikusan nézzük, és a romák elkötelezettsége nélkül próbálunk kezdeményezéseket megvalósítani, még a legjobb szándékú, illetve a legnagyobbvonalúbban finanszírozott projektek és befogadási programok is hiábavalónak bizonyulnak. Miközben az Eurodiaconia a romák jogaiért harcol, elismerjük, hogy a jogok felelősséggel is járnak, és hogy minden uniós polgárhoz hasonlóan a romáktól is elvárható a polgári élethez való hozzájárulás és az ebben való részvétel. A társadalmi befogadás kétirányú folyamat, amelyben minden egyénnek jogot kell adni az aktív részvételre.

Az Eurodiaconia meggyőződése, hogy a romák befogadását célzó minden stratégiának **hosszú távú perspektívával kell rendelkeznie, és hosszú távon fenntarthatónak kell lennie**. Nem lenne reális viszonylag rövid idő alatt jelentős eredményekre számítani, hiszen romák generációi nőttek fel szegregációban. A szociális és egészségügyi szolgáltatásokhoz, valamint az oktatáshoz való hozzáférést természetesen gyorsabban kell és lehet is javítani. A beilleszkedés azonban társadalmi **részvételt és**

¹ (az elnevezés az utazó, cigány, mánus, askáli és szinti romákat foglalja magába)

² A ROMÁK HELYZETE 11 UNIÓS TAGÁLLAMBAN - A FELMÉRÉS EREDMÉNYEINEK ÁTTEKINTÉSE (FRA 2012. MÁJUS)

³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:hu:PDF>

kétirányú folyamatot is jelent, amely a hozzáállás megváltoztatását is megköveteli. A hozzáállás megváltoztatása sokkal több időt vesz igénybe, és a folyamatban résztvevő összes érintettől türelmet követelhet.

A jelen dokumentum elsősorban azokkal a Kelet- és Közép-Európában élő roma közösségekkel, valamint az Észak-Európában élő őshonos romákkal foglalkozik, akik különösen nehéz társadalmi-gazdasági helyzetben vannak országukban. A Közép-és Kelet-Európából a nyugat- és észak-európai országokba vándorló romák egyre növekvő számára való tekintettel a dokumentum egy része a szabad mozgással kapcsolatos konkrét kérdésekkel foglalkozik.

Az EU és a tagállamok szerepe

Az uniós szintű politikai elismerés a romákkal szembeni súlyos diszkrimináción, és a romák társadalmi-gazdasági helyzetének javítására irányuló igényen, különösen a Roma Integráció Európai Platformjának létrehozásán, valamint a magas szintű uniós roma csúcstalálkozón alapul. Az Eurodiaconia különösen az oktatás, a foglalkoztatás, az egészségügy és a lakhatás négy kulcsfontosságú területére összpontosító romaintegrációs stratégiák 2011-es uniós keretrendszerét, és a tagállamok által ezt követően kidolgozott nemzeti romaintegrációs stratégiákat üdvözölte. Értékeljük, hogy 2011-ben a tagállamok eddig példátlan elkötelezettséggel segítették elő a romák integrációját, amikor jóváhagyták az [EPSCO tanácsi következtetések](#) keretdokumentumát. Most azonban az a fontos, hogy valódi politikai kötelezettségvállalást lássunk, amely az uniós szinttől kiindul és egészen a legalsó szintet is átfogó fellépésben nyilvánul meg, annak érdekében, hogy az NRIS végrehajtása, rendszeres felülvizsgálása és haladásának értékelése a roma közösségekkel együtt történhessen. A változashoz minden szinten, különösen helyi szinten politikai akaratra van szükség. Az Európai Bizottságnak biztosítania kell az NRIS alapos nyomon követését, valamint azt, hogy a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pontok rendszeresen találkozzanak kihívásaik, sikereik és a bevált gyakorlatok megosztása érdekében, valamint rendszeres párbeszédet folytassanak a civil társadalommal.

Bár a romaintegrációs projekteket támogató különböző uniós finanszírozási források is fontos szerepet játszanak, lényeges, hogy a Bizottság figyelmesen nyomon kövesse ezeket és meggyőződjön arról, hogy a forrásokat hatékonyan és eredményesen, a célcsoportokhoz eljuttatva használják fel. Az uniós források ugyanakkor nem használhatók fel hibás nemzeti politikák korrigálására; a tagállamoknak felelősséget kell vállalniuk, a nemzeti kihívásokra elégséges nemzeti forrást kell fordítaniuk, valamint biztosítaniuk kell, hogy az uniós források a nemzeti romaintegrációs stratégiák kiegészítését szolgálják. Megismételjük, hogy az uniós és tagállami szintű részvétel és a civil társadalommal folytatott párbeszéd elengedhetetlen a támogatások eredményes felhasználásához.

A Diakónia szerepe

A diakóniai szervezetek és az egyházi vonatkozású szervezetek nélkülözhetetlen szerepet játszanak a szegénység és a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelemben, többek között a roma közösségekkel kapcsolatban is. A szociális szolgáltatások lehetővé teszik a romák számára a társadalomba való be- vagy visszailleszkedést, a munkához való hozzáférést és ennek megtartását, valamint kiutat kínálnak a szegénységből és kirekesztettségéből, megerősítve a társadalmi-gazdasági függetlenséget. Tagjaink munkája a Bizottság keretdokumentumának mind a négy területére, így az **egészségügyre, a lakhatásra, oktatásra és a foglalkoztatásra** is kiterjed. Tagjaink romákkal végzett munkájának további példái [itt](#) láthatók. Meggyőződésünk, hogy az egyházak és a diakóniai szervezetek ideális helyzetben vannak ahhoz, hogy a roma közösségekkel együttműködjenek az egyéb szolgáltatók számára esetenként nehezen megközelíthető terepen. Az egyház társadalomban és helyi közösségben elfoglalt egyedülálló helye azt is jelenti, hogy a romák sokszor jobban bíznak az egyházi vonatkozású szolgáltatókban, mint az állami intézményekben. A diakóniai szervezetek továbbá a romákat önkéntes vagy alkalmazott minőségben is foglalkoztathatják. Ez biztosítja azt, hogy a romák jobban magukénak érezzék a projekteket, és egyúttal megkönnyíti a munkaerőpiacra való beilleszkedésüket is.

Az Európai Bizottság az egyházak romaintegrációjában játszott szerepére a Bizottság keretdokumentumában két esetben is konkrétan utalt. Az **oktatásra** vonatkozó első utalás kiemelte a „*közösségekkel való kapcsolatok megerősítésének szükségességét a kulturális/iskolai közvetítők, egyházak, vallási egyesületek vagy közösségek által és a roma szülők aktív részvételével, a tanárok interkulturális kompetenciáinak javítását, a szegregáció csökkentése és az alapfokú iskolalátogatási kötelezettség betartásának biztosítása érdekében*”. Az Eurodiaconia tagjai a szülőkkel szorosan együttműködve számos módon dolgoznak a roma gyermekek oktatáshoz való hozzáféréseinek javításán azáltal, hogy minden szinten oktatási szolgáltatásokat és korrepetálást biztosítanak, a tanulók számára többek között ifjúsági klubokat és segítségnyújtó központokat tartanak fenn, valamint iskola után segítik őket a házi feladat megoldásában.

A Bizottság annak a lehetőségét is hangsúlyozta, hogy az egyházak és civil szervezetek átvegyék az **állami integrációs programok egy részének végrehajtását és irányítását** az „*irányító hatóságok kapacitási problémáinak, például az ismerethiányból és az adminisztratív kapacitásból adódó problémáinak felszámolása érdekében*”. Szeretnénk emlékeztetni az irányító hatóságokat, hogy számos tagunk már sok éve romák között dolgozik, ezáltal olyan tapasztalatokat és ismereteket szerzett, amelyek hasznosnak bizonyulhatnak az integrációs programok végrehajtása során. Arra szeretnénk buzdítani a nemzeti és a helyi hatóságokat, hogy működjenek együtt tagjainkkal, és biztosítsák a konzultációt az NRIS végrehajtásának minden szakaszában.

A szociális védelemhez és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A szociális és az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáférés alapvető emberi jog. Az Európai Unió Alapjogi Chartája kifejezetten elismeri a társadalombiztosításhoz és a szociális ellátáshoz való jogot. A felülvizsgált Európai Szociális Charta⁴ előírja a tagállamok számára, hogy biztosítsák a szociális segítségnyújtáshoz és a lakhatáshoz való jogot, valamint a családok szociális, jogi és gazdasági védelemhez való jogát, amely magában foglalja a lakhatás biztosítását a családok számára mindenféle megkülönböztetés nélkül (II. rész, 16. cikk). Emellett a faji egyenlőségről szóló irányelv (RED) is számos területen, így a társadalombiztosítás és az egészségügyi ellátás terén is kifejezetten tiltja a közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetést. E jogi szabályozás ellenére azonban tagjaink azt tapasztalják, hogy számos roma számára az alapvető szociális és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés még mindig nem biztosított.

Sok roma számára a szociális és egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés egyik fő akadálya a megfelelő okmányok hiánya, beleértve a születési és házassági anyakönyvi kivonatokat, az egészségbiztosítást igazoló dokumentumokat, a tartózkodási engedélyeket és személyazonosító okmányok hiányát, amely a romákat gyakran hivatalosan „hontalannak” minősíti, jogi státuszukat pedig megkérdőjelezi. A roma kisebbség jogi státusza lényeges kérdés, mivel erősen befolyásolja a társadalombiztosítási és egészségügyi ellátáshoz való jogot, valamint az oktatáshoz való hozzáférést. Továbbá, ha a romák hivatalosan nem foglalkoztatottak, szociális jogosultságuk is igen korlátozott, mivel a legtöbb tagállamban a szociális jogokhoz való hozzáférés a foglalkoztatással van összefüggésben. Az Aktív Befogadási Ajánlás⁵ tehát azért fontos, mert hangsúlyozza a munkaerőpiactól legtávolabb állók integrációjának fontosságát a szolgáltatások és a megfelelő minimum jövedelem biztosítása révén. Számos romát az alacsony iskolai végzettség, az adminisztrációs költségek és a bürokratikus akadályok is gátolják a jogaik érvényesítéséhez szükséges okmányok beszerzésében, különösen új tagállamba költözés esetén. Az Eurodiaconia ezért sürgeti a tagállamokat, hogy a népességnyilvántartásba való felvétel megkönnyítése érdekében számolják fel a bürokratikus, adminisztratív és pénzügyi akadályokat.

A roma közösségek szociális ellátáshoz való hozzáférést az elégtelen információ és a szociális munkásokkal szembeni bizalmatlanság is akadályozza. A szociális szakemberek és a roma közösségek közötti kapcsolatot a kommunikációs akadályok, például a nyelvi korlátok is tovább nehezítik. A nemzeti

⁴ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/reporting/statereports/Portugal4_en.pdf

⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_inclusion_fight_against_poverty/em0009_en.htm

kormányoknak tehát be kell fektetniük a roma közösségek és a szociális szolgáltatók közötti kommunikáció javításába. A hozzáférhetőséget és az információt elsődleges kérdésként kell kezelni annak érdekében, hogy a romák megfelelő tájékoztatást kapjanak szociális jogaikról és kötelezettségeikről.

Ajánlásaink

Az EU számára

- Biztosítani, hogy a tagállamok végrehajtsák a 2008-as ajánlásban lefektetett aktív befogadási elveket, és ezeket bevegyék a nemzeti romaintegrációs stratégiák (NRIS) közé

A tagállamok számára

- Egyszerűsíteni az adminisztratív eljárást, és felszámolni a népesség-nyilvántartásba való bejelentkezést megnehezítő pénzügyi akadályokat
- Segítséget nyújtani az adminisztratív eljárások, például a nyomtatványok kitöltése során, különösen a számolási és írási nehézségekkel küzdő romák számára
- Pénzügyi forrásokat szánni a szociális munkások és a romák közötti mediációra, közvetítőként helyi romákat alkalmazva
- A közvetítőket elsősorban ezek közösségen belüli elfogadottsága, nem pedig hivatalos képesítése alapján kiválasztani
- A szociális dolgozók számára tartandó, kulturális tudatossággal kapcsolatos képzéseket finanszírozni
- A szociális jogokkal kapcsolatosan könnyen érthető tájékoztatást nyújtani (romani nyelven is)

Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés

Az országos átlaghoz viszonyítva a roma lakossághoz tartozó egyének várható élettartama jellemzően alacsonyabb, megbetegedési aránya pedig magasabb. Az átlag alatti életkörülmények káros hatással vannak a roma közösségekben élő egyének egészségére. A közösségek gyakran alapvető közszolgáltatások, például villany, folyóvíz és csatornarendszer nélkül élnek. A szegénység és a rossz lakáskörülmények, valamint az egészségügyi szolgáltatások terén fennálló hátrányos megkülönböztetés nagyszámú fertőző megbetegedéshez, hiányos táplálkozáshoz és alultápláltsághoz vezetett. Emellett a romák gyakran elszigetelt vidéki területeken vagy a városok szélén élnek, ahol a tömegközlekedési lehetőségek korlátozottak. Ez súlyosbítja az egészségügyi központokhoz vagy szakemberekhez való rossz hozzáférés problémáját. Kedvezőtlen anyagi helyzetükből adódóan számos roma nem tudja megfizetni a gyógyszereket, még akkor sem, ha sikerül orvoshoz eljutnia. Ki kell emelni a munkavállaláshoz, oktatáshoz, lakhatáshoz, egészségügyhöz és szociális ellátáshoz való jogot magukban foglaló, egymással összefüggő egészségügyi tényezőket, ismét hangsúlyozva, hogy a romák helyzetének javítása érdekében *integrált* megközelítésre van szükség.

Bár a sürgősségi orvosi ellátáshoz a romák a legtöbb uniós országban hozzáférnek, gyakran az *alapvető* egészségügyi ellátás nincs számukra biztosítva. Ezért az Eurodiaconia számos tagja egészségügyi ellátást biztosít a romák számára, amikor az ehhez való hozzáférés a hagyományos úton nem biztosított. A hozzáférés hiányát nagyrészt a személyazonosító dokumentumok hiánya okozza. Sokak számára azonban a nyelvi korlátok, a pénztelenség és a jogokkal kapcsolatos információ hiánya további akadályt jelent, amely meggátolja a szükséges ellátáshoz való hozzáférést. Nyilvánvaló, hogy a megkülönböztetéstől mentes és befogadó egészségügyi szolgáltatások biztosítása sok roma egészségén javítana, és hozzájárulna az egészségügyi egyenlőtlenségek csökkentéséhez is. Továbbá, a minőségi egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés alapvető európai alapjog, amelyre európai polgárokként a romák is jogosultak.

Ajánlásaink

A tagállamok számára

- Támogatni a helyi roma szervezeteket a szociális és egészségügyi jogokkal kapcsolatos információk szolgáltatásainak biztosításában
- Támogatni a kulturális közvetítést az egészségügyi szolgáltatók és a roma közösségek közötti kommunikáció és kapcsolattartás megkönnyítése érdekében.

- Proaktív egészségügyi kezdeményezéseket megvalósítani a betegek bizalmának növelése érdekében
- Szükség esetén az egészségügyi ellátást otthon, például mozgókórházak révén biztosítani

Oktatás

A romák szegregációja továbbra is problémát jelent Európában a társadalmi élet minden terén; az oktatás terén tapasztalt szegregáció különösen akadályozza a befogadást, egyértelműen összefügg a területi szegregációval, és kétségtelenül befolyásolja a munkavállalási lehetőségeket. A roma gyerekek lemorzsolódási aránya igen magas, és közülük sokan egyáltalán nem járnak iskolába. A személyazonosító okmányok hiánya számos roma gyermek iskolai beiratkozását is akadályozza. Egyes országokban a roma gyerekek továbbra is speciális iskolákba kerülnek, ahol az oktatás minősége gyakran alacsonyabb, mint a többségi iskolákban.

A roma gyermekek gyakran nyelvi akadályokba ütköznek, vagy egyszerűen hátrányos megkülönböztetést szenvednek az osztályteremben. Míg a mediátorok nélkülözhetetlen segítséget tudnak a tanároknak nyújtani, az is lényeges, hogy a többségi iskolák tanárai együttműködjenek a roma diákokkal és szülőkkel. Tagjaink hangsúlyozzák, hogy ugyanolyan fontos – ha nem fontosabb –, hogy a tanárok a gyermekek iskoláztatására ösztönözzék a szülőket. Az iskolalátogatást gyakran egyszerűen az akadályozza, hogy a roma családok nem tudják fedezni az iskolába utazás, a könyvek vagy az étkezés költségeit. A szülőknek esetenként ösztönzésre van szükségük ahhoz, hogy a gyermekeiket iskolába, ne pedig dolgozni küldjék (ez utóbbi a család számára rövid távon sokkal jövedelmezőbb). Az iskolai szegregáció hozzájárul továbbá a „más”-sal szemben – a nem romák részéről a romákkal, a romák részéről pedig a „gádzsókkal” (nem romákkal) szemben – kialakuló sztereotípiákhoz, amelyek a leginkább befolyásolható korban rögzülnek meg a gyerekek fejében, ezért ezek megelőzését már a koragyermekori nevelés során el kell kezdeni.

Az Eurodiaconia azt szeretné, ha a nemzeti kormányok és a helyi önkormányzatok aktívan csökkentenék a romák szegregált és alacsony színvonalú oktatását, és feladatuknak tekintenék a korai iskolai lemorzsolódás megszüntetését. Bár a Bizottság keretdokumentumának célja, hogy minden roma befejezze az általános iskolát, az Eurodiaconia szerint arra lenne szükség, hogy minden gyermek középfokú tanulmányokat is végezzen. Szeretnénk továbbá hangsúlyozni, hogy a gyermekek korai oktatása és fejlesztésük biztosítása is igen fontos. A Világbank jelentésének eredményei⁶ azt mutatják, hogy az óvodába járó roma gyermekek sokkal jobb tanulók lesznek, és később sokkal nagyobb valószínűséggel jelentkeznek középiskolába. A jelentésből az is kiderül, hogy a Cseh Köztársaságban és Szlovákiában az óvodába járó gyermekek sokkal kisebb eséllyel kerülnek tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek számára fenntartott „speciális” iskolákba. A koragyermekori és egyéb gondozásba való befektetés hozzájárul ahhoz, hogy a roma gyermekek egyenlőbb eséllyel induljanak az életben. Csak remélni tudjuk, hogy a roma gyermekek minőségi oktatásban való részesítése a generációs szegénység felszámolását fogja jelenteni, és a jövőben több és jobb munkalehetőségeket fog számukra biztosítani.

Ajánlásaink

A tagállamok számára

- Ösztönözni és elősegíteni a roma tanárok iskolai szerepvállalását
- Előnyben részesíteni a roma gyermekek minőségi és befogadó koragyermekori oktatását
- Biztosítani a roma és a nem roma gyermekek együttes oktatását
- Fedezni az alacsony jövedelemmel rendelkező családok alap- és középfokú oktatási költségeit
- Támogatni és elősegíteni az iskolák és a roma családok közötti közvetítést, különösen a nyelvi akadályok felszámolása érdekében. A roma közösséghez tartozó közvetítőket alkalmazni
- Lehetővé tenni, hogy a roma tanárok felkészítsék a többi tanárt a roma gyermekekkel való munkára

⁶ www.worldbank.org/roma az UNDP/Világbank/EK által 2011-ben Bulgáriában, Cseh Köztársaságban, Magyarországon, Romániában és Szlovákiában végzett regionális felmérése alapján,

- Aktívan felvenni a harcot a romák oktatási szegregációja, különösen a gyermekek speciális iskolákba való helyezése ellen
- Az Európa 2020 stratégiával és célkitűzésekkel összhangban csökkenteni a középfokú oktatásból korán kimaradó diákok számát
- A gyermekek számára segítséget nyújtani a házi feladat megoldásához
- Aktívan felvenni a harcot a hátrányos megkülönböztetéssel és rasszizmussal szemben, a roma kultúrát, történelmet és identitást az iskolai tanterv részévé téve minden diák számára.

Lakhatás

A megfelelő lakhatáshoz való hozzáférés az európai alapjogok egyike. Az Alapjogi Ügynökség romák és utazók uniós lakáskörülményeiről szóló összehasonlító jelentése⁷ azonban bizonyítékot szolgáltat arra, hogy a romák az egész EU területén erősen hátrányos helyzetben vannak a magán- és a szociális lakhatás szempontjából, ideértve a lakáshoz jutás során elszenvedett hátrányos megkülönböztetést, a rossz lakáskörülményeket, a szegregációt (a közszolgáltatásokhoz, munkahelyekhez és iskolákhoz való elégtelen hozzáférést) és az erőszakos kilakoltatásokat is. A folyóvíz, a csatornázás, valamint a villamos energia hiánya elkerülhetetlenül az életszínvonal csökkenéséhez és az egészségügyi problémák megsokszorozódásához vezet. Az Eurodiaconia elfogadhatatlannak tartja, hogy napjainkban Európában bárki is ilyen körülmények között éljen. A helyi önkormányzatoknak tehát meg kell keresniük, hogy mely roma közösségekben hiányoznak ezek az alapvető kényelmi feltételek, és számukra hozzáférhető és megfizethető szolgáltatásokat kell biztosítaniuk. A lakhatási szegregációval minden NRIS-ben foglalkozni kell, hogy ez ne korlátozhassa az oktatást vagy az egészségügyi ellátáshoz stb. való hozzáférést.

A jelentésekből az is kiderül, hogy a szegregált telepeket elhagyni próbáló romák komoly nehézségekbe ütköznek, amikor megpróbálnak hozzáférni az állami vagy magán bérléni piac kínálta lehetőségekhez. A szociális lakások odaítélési feltételei például gyakran kizárják a romákat, mert állást és személyazonosító okmányokat követelnek meg. Továbbá, ha állandó lakcímet kell igazolni, a vándorló életmódot követő romák gyakran azonnal kiesnek a szociális támogatásban részesülők közül, mivel annak kifizetéséhez állandó lakcím szükséges⁸. Az Eurodiaconia ezért az szeretné, ha a nemzeti és helyi közigazgatási eljárásokat egyszerűsítene és a romák regisztrálását (állandó lakcímmel vagy nélkül való) megkönnyítené annak érdekében, hogy a romák érvényesíteni tudják szociális jogait, így a megfelelő lakhatáshoz való jogukat is.

Tagjaink egyre gyakrabban válnak tanúvá annak is, hogy – gyakran a helyi választások során – a kormány kezdeményezése nyomán roma telepek kerülnek felszámolásra anélkül, hogy az érintettek számára fenntartható lakhatási megoldást kínálnának. Az Eurodiaconia elítéli a bűnbakkeresést és a romák közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetését, és hangsúlyozza, hogy a romák nemzeti és helyi társadalomba való befogadására irányuló politikai akarat jelenlegi hiánya alapvető akadály a romák társadalmi befogadásának.

Ajánlásaink

A tagállamok számára

- A megfelelő lakhatáshoz való jogot mindenki számára elismerni és érvényesíteni (beleértve az összes alapvető komfort szolgáltatáshoz, például a víz-, villany- és gázszolgáltatáshoz való jogot)
- Elősegíteni a romák részvételét a lakhatás megtervezésében és végrehajtásában
- Kerülni a szegregált lakhatási megoldásokat
- Amennyire csak lehet, kerülni a kilakoltatásokat; ezek helyett az NRIS-ben a hosszú távú, integrált és befogadó lakáspolitikákat kell kulcsszerephez juttatni.
- Lakásbérlési támogatást/képzést biztosítani a lakásbérlési problémákból adódó hajléktalanság megelőzése érdekében

⁷ http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/ROMA-Housing-Comparative-Report_en.pdf

⁸ <http://www.errc.org>

Foglalkoztatás

A roma közösségeknek a munkaerőpiacról való jelentős kizárással és magas munkanélküliséggel kell szembenéznük, a munkaerőpiachoz való hozzáférés terén pedig rendszeresen akadályokba ütköznek olyan, már említett okok miatt, mint a lakóhelyi szegregáció, a minőségi oktatáshoz való egyenlőtlen hozzáférés, valamint a munkáltatók általi közvetlen vagy közvetett faji megkülönböztetés⁹. Mivel a szegénységből való kitörés és a társadalmi beilleszkedés egyik leghatékonyabb eszköze a munkavállalás, az Eurodiaconia szilárd meggyőződése, hogy az EU-nak és a tagállamoknak az NRIS és a RED ellenőrzése és végrehajtása révén többet kell tenniük a romák munkaerő-piaci integrációjának szisztematikus javítása érdekében. Az EU-nak különösen figyelemmel kellene kísérnie, hogy a tagállamok hatékonyan alkalmazzák-e a befogadó munkaerőpiacokról szóló elvet, amely az aktív befogadási stratégia egyik alappillére. A nemzeti kormányoknak és a helyi önkormányzatoknak olyan oktatási és foglalkoztatási intézkedéseket és rendszereket kellene kidolgozniuk és végrehajtaniuk, amelyek a helyi munkaerőpiacon fokozottabban támogatják az uniós roma állampolgárokat. A munkahelyi integrációt elősegítő szociális vállalkozások különösen fontos szerepet játszhatnak a hátrányos megkülönböztetésnek kitett romák integrációjában, ezért uniós támogatást és finanszírozást kellene élvezniük.

Ajánlásaink

Az EU számára

- Biztosítani, hogy a tagállamok az aktív befogadásról szóló ajánlásnak megfelelően végrehajtsák a befogadó munkaerő-piaci politikákat.
- Előnyben részesíteni a szociális piacgazdaságot, és befektetni a szociális vállalkozásokba, különösen akkor, ha ezek a munkanélküli és hátrányos helyzetű romák alkalmazását tűzik ki célul

A tagállamok számára

- Az uniós roma állampolgárokat a helyi munkaerőpiacon¹⁰ támogató intézkedéseket kidolgozni és végrehajtani, helyi szintű szociális vállalkozásokat is beleértve
- A romák munkaerő-piaci integrációja terén leginkább bevált gyakorlatokat rendszeres nemzeti szintű találkozókra megosztani

Holisztikus megközelítés

Bár a négy fő cselekvési pillér, az egészségügy, az oktatás, a lakhatás és a foglalkoztatás fontos, tagjaink kitanak emellett, hogy a romaintegrációhoz holisztikus megközelítésre van szükség. A holisztikus megközelítés azt is jelenti, hogy az integrációs politikákban és programokban kulturális és identitásbeli elemeket is figyelembe veszünk, és túllépünk a pusztán fizikai szükségleteken. El kell ismernünk és tiszteletben kell tartanunk a létező roma kultúrákat, de azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a romák egyének, akiknek személyes álmai és céljai különbözhetnek a szolgáltatók vagy a politikai döntéshozók álmaitól és céljaitól.

A bizalom és a kölcsönös megértés kiépítéséhez a sokszínű társadalmakban időt és forrásokat kell szánni a kultúrák közötti viszony kiépítésére és az interkulturális kommunikációs tevékenységekre. Megbékélésre és megkülönböztetés elleni lépésekre is szükség lesz azokban az országokban, ahol a roma-gázdzó kapcsolatok eddig kihívást jelentettek. A szociális kohéziót biztosító társadalmak kiépítéséhez a nem roma lakossággal is meg kell ismertetni pl. a roma történelmet és kultúrát, vagy ezeket az ismereteket fel kell frissíteni. A kultúra különösen hasznos lehet a különböző csoportok közötti különbségek áthidalására. Végül pedig egy ember holisztikus megközelítése azt jelenti, hogy nem pusztán az anyagi vagy fizikai szükségleteit nézzük, hanem figyelembe vesszük lelki szükségleteit is. A lelki szolgáltatások támogatása nagyban

⁹ (A RED és a Foglalkoztatási Keretirányelv tiltja a munkaerőpiacon a faji és etnikai alapú megkülönböztetést).

¹⁰ http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Memo-Roma-movement-091109_hu.pdf

megerősítheti a személyes fejlődést, és cserébe támogatja a romák erősödő felelősségvállalását. Az egyházak és az egyházi vonatkozású szervezetek kulcsfontosságú szerepet játszhatnak az efféle szolgáltatások nyújtásában.

A romák és a szabad mozgás

Egyes nyugat- és észak-európai országokban tevékenykedő tagjaink egyre több olyan közép- és kelet-európai származású romával találkoznak, akik munkakeresés céljából ideiglenesen költöznek ki. Uniós állampolgárokként a szabad mozgáshoz való jogukkal élve nem kell a helyi önkormányzatoknál regisztrálniuk, amennyiben három hónapnál rövidebb ideig kívánnak ott tartózkodni. Ennek következtében azonban a tagállamokban technikailag „turistáknak” minősülnek, ezért nem rendelkeznek a szociális szolgáltatásokhoz, illetve az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés jogával (a sürgősségi egészségügyi ellátást kivéve). Tagjaink aggodalma, hogy a „turista” állapot azt jelenti, hogy a kormányzati tisztviselők szemet hunynak e csoport felett, de kirekesztettségéért sem vállalnak felelősséget.

A Szerződés értelmében a szabad mozgás az EU egyik alapköve. A szabad mozgás által biztosított tartózkodási jog még mindig nem egyértelmű, különösen azok számára, akik nem, vagy már nem rendelkeznek semmilyen jövedelemmel. A sürgősségi támogatáshoz és szálláshoz, valamint a szociális jóléti juttatásokhoz és a hajléktalan szállás hosszú távú használatához való jog fogadó tagállamonként eltérő. Legvégső megoldásként számos tagállam felajánlja, hogy kifizeti a származási országba való visszautazás költségeit. Nehéz helyzetük ellenére azonban jelentős számú hajléktalan uniós állampolgár (a romákat is ideértve) nem kíván visszatérni a származási országban tapasztalt rendkívül rossz társadalmi-gazdasági körülmények közé. Ebben az esetben az állami forrásokat gyakran eredménytelenül használják fel a romák kitoloncolására, hiszen mint minden uniós polgárnak, nekik is jogukban áll szabadon visszautazni. Miközben hangsúlyozzuk, hogy a kormányoknak el kell ismerniük a mobilis uniós állampolgárok szociális jogait, azt is elismerjük, hogy egyes közép- és kelet-európai országokban a rendkívüli szegénység és kirekesztettség a romák kivándorlásának egyik fő oka, amelyre megoldást kell keresni.

Míg a mobilis romák által tapasztalt kihívások jelentősen eltérnek a Közép- és Kelet-Európában letelepedett életet élő romák nehézségeitől, a roma történelem, kultúra és identitás jobb megértése segítheti a küldő és fogadó országokban romákkal foglalkozók munkáját. Ezért a páneurópai hálózatok, így az Eurodiaconia is ideális platformot jelenthetnek a határokon átnyúló partnerség, hálózatépítés és kölcsönös tanulás elősegítése terén, hogy az utazás kezdetén és végén is minőségi támogató szolgáltatásokat biztosítsanak. Tagjaink tájékoztatást és útmutatást tudnak nyújtani a „hazájukat” elhagyni készülő romák számára, hogy jobban felkészítsék őket a rájuk váró valóságra, valamint foglalkoznak az újonnan érkezett, munkát kereső romákkal is.

Fontos megjegyezni, hogy a romáknak nemcsak az Európán belüli mozgás során kell kirekesztettséggel szembenéznük, illetve a szabad mozgás sem csak romákat érintő kérdés. Az EU-n belüli szabad mozgás és a társadalombiztosítási rendszerek összehangolása uniós szinten fontos és érzékeny vitát eredményezett, mivel a szabad mozgás korlátozása érdekében több tagállam is változtatni kíván az uniós jogszabályokon. Az Eurodiaconia szakpolitikai dokumentumot készített „*Szabad mozgás az EU-ban: a mobilis uniós állampolgárok szegénységének megelőzése*” címmel, amely részletesebben kifejti a szabad mozgásra vonatkozó nehézségeket, illetve ajánlásokat tesz az uniós állampolgárok társadalmi kirekesztettségének és szegénységének megelőzésére. A kérdéssel kapcsolatos részletesebb álláspont és az Eurodiaconia szakpolitikai ajánlásai az említett dokumentumban megtalálhatók.

Átfogó ajánlások az EU döntéshozói és a nemzeti kormányok számára

Az EU számára

- Az NRIS és a „hatékony romaintegrációs intézkedésekre” vonatkozó 2013-as ajánlás végrehajtását gondosan nyomon követni, az előrehaladási jelentéseket és az európai szemeszter folyamatát pedig összekötni annak érdekében, hogy a romaintegráció helyet kaphasson a társadalmi és gazdaságpolitikában
- A civil szervezetekkel szorosan együttműködve a romaintegráció terén tovább fejleszteni a tagállamok közötti tapasztalatcserét és a bevált gyakorlatok megosztását
- Biztosítani az Európai Romaintegrációs Platform számára, hogy lehetőséget nyújthasson a civil társadalom és a tagállami képviselők közötti valós párbeszédre és az NRIS végrehajtásában elért eredmények értékelésére
- Biztosítani, hogy a tagállamok **aktívan hozzájárulnak** a romák integrációjához, és egyenlő figyelmet fordítanak a megfelelő minimáljövdelem, a minőségi szolgáltatásokhoz való hozzáférés és a befogadó munkaerőpiacok alkotta három pillérre
- Gondosan nyomon követni a romaintegrációt célzó uniós források hatékony felhasználását.

A tagállamok számára

- Meggyőződni arról, hogy a romákat érintő megtett intézkedések összhangban vannak az EU Alapjogi Chartájában lefektetett elvekkel, és megfelelnek a faji egyenlőségről szóló irányelvnek
- Biztosítani a romák és a civil társadalmi szervezetek aktív részvételét az NRIS kidolgozásában, felülvizsgálatában és végrehajtásában
- Biztosítani a roma közösség részvételét az összes integrációs projektben és programban (a romák igényeit komolyan véve, ami az idővel kialakuló bizalmon alapuló párbeszédet követel meg).
- A romákat nem áldozatként beállítani és csupán adományokkal ellátni; az embereknek érezniük kell, hogy joguk van a változáshoz és ahhoz, hogy életüket a saját kezükbe vegyék
- Figyelembe venni a romák kultúráját, hagyományait, és a roma csoportok heterogén jellegét
- Biztosítani a nemzeti romaintegrációs kapcsolattartó pont átláthatóságát és a civil társadalommal való együttműködését
- Teljes mértékben és hatékonyan részt venni az EU Romaintegrációs Platformjában
- Biztosítani, hogy a nemzeti romaintegrációs politikák végrehajtása *helyi szinten* hatékonyan történjen.
- Az összes civil társadalmi szervezet (a kis civil szervezeteket is beleértve) számára elérhető és folyamatban lévő finanszírozási lehetőségek révén biztosítani az integrációs projektek fenntarthatóságát

2010. november, frissítve: 2014. október